

KULTUURIMINISTEERIUM

„Kultuuripärandi digiteerimine 2018–2023“ tegevuskava

Tallinn 2018

Sisukord

Kasutatud lühendid	3
Projekti seos asutuse eesmärkidega ja projekti eesmärgid	4
Olemasolev olukord ja projekti vajalikkus	4
Projekti ulatus	6
Projekti tulemus	9
Projekti mõju	10
Projekti täitmise juhtimine.....	12
Riskid ja nende maandamine	14
Juurutustegevused	17
Projekti maksumus ja teostamise ajakava.....	18
Lisad.....	19
Lisa 1. Massdigiteerimisel saavutatav ressursisääst – kalkulatsiooni alus	19
Lisa 2. Massdigiteerimisel saavutatav ressursisääst – kalkulatsioon	19
Lisa 3. Alamtegevused	19
Lisa 4. Eesmärgid ja mõõdikud	19

Kasutatud lühendid

AIS	Rahvusrhiivi arhiivi infosüsteem
DIGAR	Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv
DKN	Digitaalse kultuuripärandi nõukogu
EKM	Eesti Kunstimuuseum
ERM	Eesti Rahva Muuseum
ERR	Eesti Rahvusringhääling
FIS	Filmiarhiivi infosüsteem
FOTIS	Rahvusrhiivi fotode infosüsteem
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
KirMus	Eesti Kirjandusmuuseum
KuM	Kultuuriministeerium
KUMU	Eesti Kunstimuuseumi peahoone
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
MuIS	Muuseumide infosüsteem
RA	Rahvusrhiiv
RR	Eesti Rahvusraamatukogu
SF	Euroopa Liidu struktuuri- ja investeerimisfondid
TLÜ	Tallinna Ülikool
TÜ	Tartu Ülikool
TÜR	Tartu Ülikooli raamatukogu

Projekti seos asutuse eesmärkidega ja projekti eesmärgid

Kultuuriministeeriumi valitsemisala arengukavas aastateks 2018–2021 on eesmärgiks seatud, et olulise osaga Eesti kultuuripärandist on võimalik tutvuda virtuaalkeskonnas, mis paikneb elektroonilistes arhiivides, muuseumides ja raamatukogudes, olles seeläbi rahvusvaheliselt kättesaadav ja olenevalt pärandi liigist huvi korral teistesse keeltesse tõlgitav.

Kultuuriministeeriumi tulemusvaldkonna „Kultuur“ üldeesmärk on kujundada loovust väärtustav ühiskond, hoides ja edendades eesti rahvuslikku identiteeti, uurides, talletades ja kandes edasi kultuurimälu ning luues soodsad tingimused elujõulise, avatud ja mitmekesise kultuuriruumi arenguks ning kultuuris osalemiseks.

Kuna kultuuripärandi digiteerimine on üks paremaid ning osal juhtudel ka ainuke vahend tagamaks, et pärand kui tervik on säilitatud selleks kõige sobivamate vahenditega ning tehtud kättesaadavaks võimalikult paljudele huvirühmadele, on kultuurivaldkonna arengukavades seatud strateegilised eesmärgid pärandi olulise osa digiteerimiseks ja selle säilivuse tagamiseks ettenähtavas tulevikus. Seetõttu seab ka „Eesti Infoühiskonna Arengukava 2020“ eesmärgiks toetada Eesti kultuuripärandi digiteerimist, digitaalsena säilitamist ja selle digitaalsel kujul (sh avaandmetena) kättesaadavaks tegemist.

Et vältida kultuuripärandi digiteerimise dubleerimist ja jõuda tervikliku digisisuni võimalikult ressursisäästlikult, on vajalik asutustevaheline koostöö ja töövoogude optimeerimine, mis saavutatakse käesolevas kultuuripärandi digiteerimise tegevuskavas kirjeldatud tegevustega.

Kultuuripärandi digiteerimise tegevuskava peamine eesmärk on **kriitilise massi kultuuripärandi ressursisäästlik digiteerimine, ühtselt säilitamine ja avalikult kättesaadavaks tegemine.**

1. Teha digitaalselt kättesaadavaks kuni kolmandik Eesti mäluasutuste kultuuripärandist.
2. Arendada välja digitaalse kultuuripärandi arhiveerimise, pikaajalise säilitamise ja varundamise konsolideeritud arhitektuur ning teenus.
3. Teha vähemalt kolmanda astme avaandmetena kättesaadavaks info 1,2 miljoni kultuuripärandi objekti kohta.

Eesmärgi saavutamiseks **kujundatakse ümber kultuuripärandi digiteerimise tulemini jõudmist toetav juhtimisstruktuur** ning eesmärgi saavutamise luuakse eeldused **elanike teadlikkuse kasvatamiseks, digiteeritud kultuuripärandi kasutamiseks äriteenustes ning mäluasutuste teenuste tõhustamiseks ja avalike teenuste kvaliteediga rahulolu tõstmiseks.**

4. Tõsta digiteerimise ja digitaalse kultuuripärandi alast teadmist mäluasutustes, partnerorganisatsioonides ja noorte seas.
5. Luua koostöös partneritega juurde kultuuripärandi aktiivse taaskasutuse ja töötlemise võimalusi eri sektorites.
6. Suurendada elanike teadlikkust ja rahulolu kultuurivaldkonna e-teenustega.

Kõik kirjeldatud eesmärgid on seotud konkreetsete mõõdikutega, mis on esitatud tegevuskava lisa 4 „Eesmärgid ja mõõdikud“.

Olemasolev olukord ja projekti vajalikkus

Riigi hallatavates mäluasutustes on kokku üle 900 miljoni Eesti kultuuri jaoks olulise pärandi objekti, mis väärivad digiteerimist, ent praeguseks on nendest digiteeritud vaid ca 10%.

Samas on digiteeritud pärandi osakaal liikide kaupa erinev, näiteks on helikollektsioonid ligi kolmandiku ulatuses juba digitaalsed, kuid dokumendipärandist on digiteeritud vaid alla 1,5%. Kultuuripärandi liikide erineva digiteerituse osakaalu on tinginud olukord, kus digiteerimisel lähtutakse iga asutuse eraldiseisvast ressursist ja konkreetse asutuse kollektsioonide vastu üles näidatud huvist ega lähtuta riigi üldistest prioriteetidest ega kasutusstatistikast tervikuna. Seetõttu eksisteerib mäluasutustes ühelt poolt digiteerimise dubleerimist ja teisalt ei jõuta ilma tõhusa koostööta terviklike digikogudeni. Ühisprojektideks puudub aga ressurss ning kompetents on eri haldusalades killustunud.

Kirjeldatu tõttu **puudub Eestis kriitiline mass kultuuripärandi digisisu**, mis haaraks kasutajasõbralikku ja terviklikku digiteeritud materjali üle kõikide kultuuripärandi liikide ning oleks seeläbi eelduseks, et tekiks rohkem äriteenuseid, milles digiteeritud kultuuripärandit saaks kasutada.

Kriitilise massi saavutamiseks adresseerib kultuuripärandi digiteerimise tegevuskava mäluasutuste juures säilitatud kultuuripärandit võimalikult sarnasest ajaperioodist, nii et digiteeritav pärand katab kõikide pärandiliikidena perioodi 1900–1940 ning olenevalt pärandiliigist ka varasemat (dokumendi- ja kunstipärandi puhul) ning hilisemat (filmi- ja trükipärandi puhul) perioodi, et oleks võimalik korraldada kultuuripärandi eri liikide vahelist digiteeritud materjali ühist kasutamist.

Kultuuripärandi tegevuskava ulatuses olevate digiteerimisega seotud projektide puhul on **massdigiteerimise kokkuvõid võrreldes tellimuspõhise digiteerimisega vähemalt 3,5 miljonit eurot ehk 37%**. Massdigiteerimise korral on tegevuskavas kirjeldatud ulatuses kultuuripärandi digiteerimise projektide maksumus 5,8 miljonit eurot, tellimuspõhise digiteerimise puhul maksab sama töö samas mahus realiseerimine 9,3 miljonit eurot. Kõikide pärandiliikide arvestuses tekib massdigiteerimise ressursisääst (tasuvuspunkt) juba ühe ühiku digiteerimisel, olles eri pärandiliikide arvestuses võrreldes tellimuspõhise digiteerimisega 19%–68%. Detailsemalt on massdigiteerimisel saavutatav ressursisäästu kalkulatsioon esitatud lisades 1 „Massdigiteerimisel saavutatav ressursisääst – kalkulatsioonide alus“ ja 2 „Massdigiteerimisel saavutatav ressursisääst – kalkulatsioon“.

Lisaks digisisule **puudub ka võimalus mäluasutuste väliselt juba digiteeritud sisu koondamiseks ning digiteeritud sisu kohta sihtgruppide tagasiside kogumiseks**, et seeläbi kaasata suuremat hulka infovajajaid, suurendada rahulolevate kasutajate arvu, vähendada asutuse füüsilisel kandjal pärandi rutiinse teenindusega seotud tegevusi ja parandada mäluasutuste ning eri sektoritega koostööd pärandi taaskasutusel.

Kuigi Eestis tehakse kohati koostööd kultuuripärandi digiteerimiseks, säilitamiseks ja kättesaadavaks tegemiseks, jääb **vajaka koordineerimisest ja ühisest taristust**. ERR pakub varundusteenuseid oma lindirobotite baasilt ning MuISis on kasutusel avaandmete platvorm. Siiski on koordineerituse tase pigem madal nii mäluasutuste vahel kui ka suhtes kogukonnaga. MuISi avaandmete kasutajasõbralikkuse tase ja liidese töökindlus on madalad.

Eelkirjeldatu ei ole Eestil võrreldes teiste Euroopa riikidega võimaldanud pidada sammu Euroopa Komisjoni soovitude ja ambitsioonidega kultuuripärandi digiteerimisel, säilitamisel ja kättesaadavaks tegemisel ega ka Eesti Infoühiskonna Arengukavas toodud visiooniga elujõulise Eesti kultuuriruumi osas: „Eesti kultuuripärand on tarbimiseks kogu maailmas hõlpsalt kättesaadav ja aktiivselt leviv, sealhulgas taaskasutuses (nt *mash-up*). Väärtuslikum osa kultuuripärandist on digiteeritud. Loodav tulevane pärand, sealhulgas veebis loodu, on kohe talletatud ning digitaalse pärandi pikaajaline säilimine tagatud.“

Projekti ulatus

Tegevuskava eesmärkide saavutamiseks ja kirjeldatud väljakutsete adresseerimiseks kutsutakse tegevuskava realiseerimise käigus ellu alamtegevused, mida on detailselt kirjeldatud lisan 3 „Alamtegevused“. Kokkuvõtvalt jaguneb tegevuskava realiseerimine järgmisteks tegevusteks.

Tegevus	Kirjeldus
Juriidika	Analüüsitakse autoriõiguste ja litsentside olukorda digiteeritavates kogudes ning koostatakse alamprojektidele parimate praktikate juhend, toetudes kas standardile RightsStatements.org või mõnele teisele rahvusvahelisele standardile
Standardimine	Lepitakse nii projekti osaliste kui ka tarbijatega kokku, dokumenteeritakse ning avaldatakse projekti alamprojektide koosvõime tagavad kokkulepped ja valikud standardite (eelistatakse rahvusvahelisi tunnustatud standardeid nagu FADGI Guidelines) osas
Kaasamine	Luuakse vahendid ja keskkonnad (sealhulgas on paika pandud tegevuskava juhtimisstruktuur) projekti kulgemise jälgimiseks koos projekti osaliste ning digitaalse kultuuripärandi nõukogu (DKN) tagasiside võimalusega
Digiteerimine	Kultuuripärandi digiteerimise (sh digiteerimisega seonduvad eel- ja järeltegevused, nt ettevalmistus digiteerimiseks, sh konserveerimine, tärkandmete kirjeldamine, arhiveerimine, kättesaadavaks tegemine) projekti peamine fookus
Arendus	Arendustegevused digiteeritud pärandi ja selle kirjelduste kättesaadavaks tegemiseks nii avaandmetena kui ka lõppkasutajale mõeldud viisidel
Taristu	Ühise taristu loomine pärandi säilitamise tagamiseks
Teavitamine	Huvigruppide teavitamine saadaolevatest andmetest ja valdkondlike koostööprojektide ellukutsumine

Tegevuskava elluviimise eduka kulgemise tagamiseks viiakse enne digiteerimisega seotud alamprojektide alustamist läbi juriidiline analüüs autoriõiguste ja litsentside olukorra kohta digiteeritavates kogudes ning koostatakse parimate praktikate juhend alamprojektidele. Lisaks lepitakse nii projekti osaliste kui ka tarbijatega kokku, dokumenteeritakse ning avaldatakse projekti alamprojektide koosvõime tagavad standardid ja kokkulepped.

Paika pannakse projekti ja alamprojektide juhtimisstruktuur (mida on täpsemalt kirjeldatud peatükis „Projekti täitmise juhtimine“) ning luuakse vahendid ja keskkonnad projekti kulgemise jälgimiseks.

Digiteerimiseks on valitud projektid dokumendi-, trüki-, foto-, eseme-, kunsti- ja filmipärandi valdkondadest, pidades silmas kolleksioonide kasutusväärtust digitaalsete teenuste komponentidena. Alametappide planeerimisel lähtuti lisaks avaliku huvi ja kogude hävinemisohu põhimõtetest ka terviklike kolleksioonide loomise vajadusest, et luua kriitiline mass sisu kasutajatele ja rakenduste arendajatele. Digiteeritakse ja kättesaadavaks tehakse see osa Eesti mäluasutuste kultuuripärandist, mille kasutusväärtus on Eesti ettevõtete, elanike ja mäluasutuste poolt kõige selgemini väljendatud (nt uurimisteesades, õppekavades, koopiade ja digiteerimise tellimustes jne) ning mis haarab põhiosas võimalikult sarnast ajaperioodi, et teha võimalikuks digiteeritud materjali ühine kasutamine erinevates teenustes. Tegevuskava raames teostatavad digiteerimise alamprojektid on esitatud lisas 3 „Alamtegevused“.

Lisaks digiteerimise projektidele on hõlmatud ka neli pikaajalise digitaalse säilitamise taristu arendamise projekti. Projektide „Muuseumide Infosüsteemi MuIS 2.0 I etapp“ ja „Rahvustrükise digitaalarhiivi arhiivitarkvara hankimine“ raames hangitakse rahvuskultuuri pikaajalise säilitamise nõuetele vastavate tingimuste tagamiseks asjakohane tarkvara MuISile ja DIGARile. Tegevuskava raames oli algselt ette nähtud, et „Eesti Muuseumide Infosüsteemi“ arendamine toimub kahes etapis. Kummagi etapi eelarveks on planeeritud 280 000 eurot, kokku 560 000 eurot. Projekti „Eesti Muuseumide Infosüsteem“ arendus kavatakse uue plaani kohaselt ellu viia kahe etapi asemel ühe etapina ning seda uue nimetuse all „Muuseumide Infosüsteemi MuIS 2.0 I etapp“. Projekti etappide liitmine tugineb Registrite ja Infosüsteemide Keskuse poolt tehtud ärianalüüsil ja 2018. aastal tehtud mahuhinnangul ning täiendavatel konsultatsioonidel. „Muuseumide Infosüsteemi MuIS 2.0 I etapp“ projekt kavatakse ellu viia digiteerimise tegevuskava raames. Projektiga teostatakse tegevuskava skooopi kuuluvad kasutatavuse analüüs ning arendatakse UX ja UI disain ning avaliku keskkonna ja muuseumitöötaja keskkonna esimesed põhimoodulid (nt museaalide digitaalne haldamine ja säilitamist toetav funktsionaalsus). Digiteerimise tegevuskava skooopi mitte kuuluvat ja selle väliselt kavatakse viia ellu projekti „Muuseumide Infosüsteemi MuIS 2.0 I etapp“ lõppedes uus arendusprojekt „Muuseumide Infosüsteemi MuIS 2.0 II etapp“ ning arendada avaliku keskkonna ja muuseumitöötaja teised moodulid. Projekti „Muuseumide Infosüsteemi MuIS 2.0 II etapp“ arendused toetavad küll tegevuskava, kuid ei ole otseselt tegevuskava skooobis.

Projektide „ERR lindirobotil paikneva arhiivi peegel teises geograafilises asukohas“ ja „RA lindirobotil paikneva arhiivi peegel teises geograafilises asukohas“ raames peegeldatakse ERR arhiivi lindirobot teise geograafilise lokatsiooni RA lindirobotisse ja RA hoitav kriitiline info ERR lindirobotisse, et maandada rahvuskultuuri säilitamise seisukohast kriitilise loomingu ja info hävimise riski. Lindiroboti kasutamise koordineerimine, kettapinna jagamine ja taristu nõuded (nt säilitusaeg) lepatakse kokku vastava alamprojekti juhtrühmas enne alamprojekti käivitamist. Mõlema lindirobotil paikneva arhiivi peegeldamise projekti osas langetatakse otsus projektide realiseerimise kohta lähtuvalt eelnevast analüüsist, mis muu hulgas peab andma vastuse küsimustele, kas kaalutav lahendus on ainuvõimalik ja kas avaliku pilve kasutamine on ebaotstarbekas. Kirjeldatud lahenduste igapäevase haldamisega seotud kuludega (nt serverite voolutarbimine, kulunud lintide asendamine, *recovery*-testid jms) arvestab iga konkreetse alamprojekti taotleja asjakohase asutuse eelarves; kulud esitatakse detailselt vastavates projektitaotlustes ning kulude katmise Kultuuriministeeriumi, ERR, RR ja RA eelarvest kinnitab haldusala ministeerium kas Kultuuriministeerium või Haridus- ja Teadusministeerium.

Paralleelselt on juba algatatud ka pikaajalise säilitamise infosüsteemi ärianalüüs, mille tulemi põhjal antakse hinnang infosüsteemi arenduse vajalikkusele ja ulatusele.

Viiakse läbi digitaalse kultuuripärandi kättesaadavuse infosüsteemi analüüs, mille raames hinnatakse raamatukogudele, muuseumidele ja arhiividele ühise portaali, sh E-Varamu vajalikkust, arendamist, funktsionaalsust ja kasutajate ootusi. Analüüsi tulemusel valmib ka digitaalse kultuuripärandi portaali prototüüp, mille alusel arendatakse välja portaal digitaalse kultuuripärandi kättesaadavaks tegemiseks.

Tagamaks huvigruppide suuremat teadlikkust digiteeritud materjalist ja selle kättesaadavusest, luuakse koostöös partneritega juurde kultuuripärandi aktiivse taaskasutuse ja töötlemise võimalusi eri sektorites kõikide tegevuskavas kirjeldatud pärandiliikide üleselt ning korraldatakse täienduskoolitusi valdkonna personalile ja teabepäevi mäluasutuste töötajatele, partnerorganisatsioonidele ja elanikele.

Projekti otsesed kasusaajad on kõik mäluasutused (arhiivid, muuseumid, raamatukogud – kokku ca 1000 asutust) ja nende kogude tundjad, hariduslike ja kultuuri e-teenuste arendajad, Eesti avaandmete kogukond, Eesti kultuurihuviline arvutivõimeline täiskasvanud elanikkond ja Eesti meediaettevõtted ning laiemalt ka kultuuripärandit kasutavad huvirühmad välismaal ning välismaal elavad eestlased või Eestiga seotud inimesed.

Projekti tulemus

Projekti vahetu tulemusena on 2023. aastaks digiteeritud 5 443 760 lk dokumendipärandit, 52 874 tk esemepärandit, 400 t filmipärandit, 200 000 tk fotopärandit, 11 329 tk kunstipärandit ja 3 500 000 lk trükipärandit, mis tagab pärandi kasutamiseks ja mäluasutuste e-teenuste tõhusaks toimimiseks vajaliku digiteeritud sisu.

Kirjeldatud digiteeritud sisuni on massdigiteerimise teel jõutud ressursisäästlikult: 5,8 miljoni euroga 9,3 miljoni euro asemel, mis kuluks tellimuspõhise digiteerimise korral.

Üksikute asutuste digihoidlates pikaajalise säilitamise väljaarendamise asemel on mindud üle kesksete säilitamisteenuste kasutamise ja varundamise mudelile (RR DIGAR, RA arhiiv, ERR arhiiv, MuIS).

Digiteeritud sisu haldamist toetavad tegevuskava skoobis arendatud Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiivi tarkvara, Rahvusrarhiivi ja ERR lindirobotil paikneva arhiivi lahendus (peegel teises geograafilises asukohas või pilveteenus) ja MuIS digitaalarhiivi tarkvara.

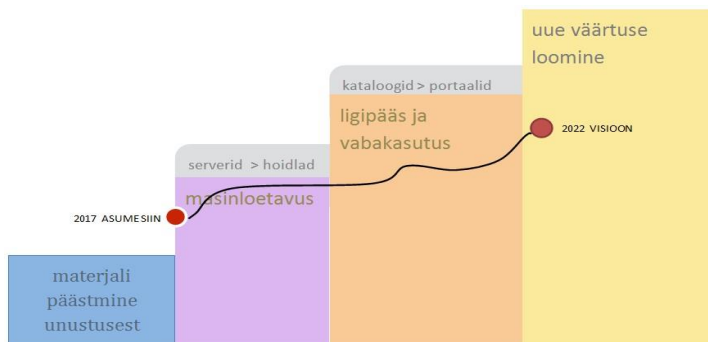
Informatsioon loodud digitaalsete pärandiobjektide kohta on tehtud kättesaadavaks avaandmetena, eeldatavalt linkandmete formaadis ja publitseeritud ka riigi avaandmete portaalis. Sisuobjektid, mis ei ole enam kaitstud autoriõigustega või mille osas on saavutatud litsentsikokkulepe autoriga, tuuakse vabakasutusse valdkondlike ja asutuste portaalide kaudu. Võimalusel on soetatud vajalikud õigused teoste avalikuks levitamiseks ja loodud võimalus kaitstud teoste hariduslikel ja teaduslikel eesmärkidel kasutamiseks. Masinloetavuse võimaluse lisamine muudab pärandi sisu töödeldavaks ja riskasutatavaks koos teiste allikate andmetega. Digiteeritud sisu kasutavaid e-teenuseid on tõhustatud nii valdkonna asutuste poolt kui ka koostöös konkreetseid sihtrühmi teenindavate partneritega, näiteks:

- kooli õppekava toetavad lahendused (nt e-Koolikott, TaskuTark, eKool, Filmiandmebaasi keskkond „Film koolis“, digiõpikud jt);
- kõrgharidust ja teadustegevust toetavad lahendused (nt E-varamu portaal, DIGAR, MuIS, AIS, FOTIS jt);
- teaduskoostöö (nt TLÜ Meediainnovatsiooni ja digikultuuri tippkeskus MEDIT ristmeedia-alase õppe- ja teadustegevuse toetamiseks; TÜ kultuuriajaloo uurimine uute digitaalsete meetoditega ning keeletehnoloogia teksti- ja andmekaeve projektid jt);
- loomemajanduse valdkonna teenused (nt mängusektoris veebimäng „Ennemuistne“, E-Aabits, Disainimaja pood, Sing Sale Pro OÜ Külluslikud Etnokudumid – Etnowork, Kingitrükk jt);
- perioodiliste väljaannete kasutusvõimalus artiklite tasandil (nt DIGAR Eesti Ajalehed);
- turismi toetavad teenused (nt turismi- ja objektiinfo kogumist ning vahendamist toetavate teenuste arendajad – nt liitreaalsuse rakendused, e-Estonia, Ajapaik, visitestonia.com/puhkaeestis.ee, kohalike omavalitsuste portaalid jt);
- meediaprojektid (nt Eesti Filmi Andmebaas, ERR arhiiv, FIS jt);
- riigi registrite e-teenused (nt Ehitisregister, Kultuurimälestiste riiklik register, Geoportaal (nt ajaloolised kaardid) jt).

Laienenud on mäluasutuste ja partnerorganisatsioonide teadlikkus säilitamise võimalustest ning digiteeritud kultuuripärandit taas- ja riskasutatatakse nii ärilistel kui ka mitteärilistel eesmärkidel, luues kasutusvõimalusi erinevates valdkondades – alates meedia- ja mängusektorist, loomemajandusest (nt disain, käsitöö), turismist (nt liitreaalsuse rakendused) ning lõpetades hariduse ja teadusega (õppetöö, teadus- ja uurimistegevusega seotud infosisu,

innovaatiliste haridusrakenduste, digiõpikute jms teostamine, kultuuriajaloo uurimine uute digitaalsete meetoditega).

Tõusnud on kogu Eesti kultuuripärandi digiteerimise valdkonna küpsustase ja suurenenud asutuste koostöö. Koostöövõrgustike vedajateks jäävad juba praegu tegutsevad digitaalse kultuuripärandi koordinatsioonikeskused (Eesti Rahvusraamatukogu, Rahvusarhiiv, Eesti Rahvusringhääling, Eesti Kunstimuuseum SA, Eesti Rahva Muuseum). Digitaalse pärandi arhiveerimine, pikaajaline säilitamine ja varundamine toimub konsolideeritult valdkonnakeskse teenusena, mis tugineb olemasoleva säilitamise-alase kompetentsiga asutustele (Eesti Rahvusraamatukogu, Rahvusarhiiv, Muinsuskaitseameti hallatav MuIS, Eesti Rahvusringhääling).

Joonis 1. Kultuuripärandi digiteerimise valdkonna küpsustase

Sisse töötatud on digivaldkonna koostöövormid nii muuseumide omavaheliseks koostööks kui ka aktiivseks kahepoolseks suhtluseks mäluasutustega.

Projekti mõju

Kuna kultuuripärandi digiteerimine on arvestades tänapäevast tehnoloogia arengut ja digitaliseerumist erinevates eluvaldkondades üks paremaid ning osal juhtudel ka ainuke vahend tagamaks, et pärand kui tervik on säilitatud selleks kõige sobivamate vahenditega ning tehtud kättesaadavaks võimalikult paljudele huvirühmadele, panustab projekt oluliselt Eesti põhiseadusest tulenevale kohustusele tagada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine läbi aegade.

Projekti tulemusel, kombineerituna varem mäluasutuste digiteeritud materjaliga, on 2023. aastaks digiteeritud mäluasutuste dokumendipärandist 3%, esemepärandist 32%, filmipärandist 60%, fotopärandist 60%, kunstipärandist 55% ja trükipärandist 28%¹, mis tagab pärandi kasutamiseks ja mäluasutuste e-teenuste tõhusaks toimimiseks vajaliku digiteeritud sisu.

Kirjeldatud digiteeritud sisuni on massdigiteerimise teel jõutud tellimuspõhise digiteerimisega võrreldes 3,5 miljoni euro võrra ressursisäästlikumalt.

Lisaks eelkirjeldatud peamisele otsesele mõjule saavutatakse projektiga kaudne mõju, sealhulgas kulude kokkuhoid, järgmistes aspektides.

1. Välditud on üksikute asutuste digihoidlates pikaajalise säilitamise väljaarendamist ja sellega kaasnevaid kulusid. Täpne hinnang asjakohasele ressursisäästule antakse tegevuskava raames rahastatavates projektitaotlustes.

¹ Alg- ja sihttasemed pärandiliikide kaupa on detailsemalt esitatud lisis 4 „Eesmärgid ja mõõdikud“.

2. Suurema hulga digitaalse sisu e-teenustesse kaasamise abil on võimalik parandi majanduslikku mõju mitmesuguste olemasolevate teenuste väärtusahelates märkimisväärselt suurendada. Projekti elluviimisel on positiivne sotsiaalne mõju nii ettevõtetele kui ka kodanikele, sest seni mäluasutustes tööaegadel ja kohalkasutuse võimalusega parand on digiteerituna kasutatav ööpäev läbi ning samal ajal paljudele kasutajatele. Täpne hinnang konkreetsete projektidega seotud majanduslikule mõjule antakse tegevuskava raames läbiviidavate valdkondlike koostööprojektide tulemusel.
3. Ehkki mäluasutuste teenindusprotsessi tõhustamine ei kuulu otseselt asjakohase projekti ulatusse, võib siiski eeldada mäluasutuste teenindusprotsessi tõhustamist ja kiiremaks muutumist. Näiteks asendub raamatukogu hoidlast ettetellimise aeg 10–30 minutit e-kataloogis ja digitaalarhiivis otsinguks kuluva ajaga 10–30 sekundit. Samuti väheneb töötajate koormus füüsilisel kandjal parandi vahendamisel uurijatele, kes saavad esmase või ka kogu teabe digiteeritud parandi kasutamise kaudu. Kasutajal väheneb koopiaste ja väljatrüki kulu, näiteks RR hinnangul RR lugejatel aastas ca 1400 eurot ja kokku viies teadusraamatukogus ca 7000 eurot aastas. Lisaks annab digiteerimine võimaluse vähendada õrnade ja füüsilist käitlemist halvasti taluvate analoog-originaalide kasutamist ning seeläbi kokku hoida säilitus- ja ennistuskulusid, näiteks on RR-1 võimalik vähendada ennistamist 1/4 võrra ehk ca 5000 lehekülge aastas.
4. Mäluasutuste kogud muutuvad populaarseks ja kasvab mäluasutuste e-teenuste regulaarne kasutamine. Tõhusad e-teenused kasvavad rahulolu kultuurivaldkonna eteenustega, sest kodanikul tekib kindlustunne, et sisuteenuste maht on piisavalt suur, aktuaalne ja mitmekesine. Kogude populaarsuse näitajaid ja rahulolu e-teenustega monitooritakse. Tegevuskava üleselt monitooritakse elanikkonna teadlikkust kultuurivaldkonna e-teenustest ja e-teenuste kasutajate keskmist rahulolu kultuurivaldkonna e-teenustega (mõõdikud on esitatud ka lisa 4 „Eesmärgid ja mõõdikud“).
5. Oluline tegevuskava realiseerimisega saavutatav ja ka pärast tegevuskavaga hõlmataivate alamprojektide lõppemist kestma jääv mõju on see, et tegevuskava realiseerimisega on suurendatud mäluasutuste omavahelist koostööd digiteerimistegevuse plaanimisel, mis läbi väheneb dubleeriva töö tegemise risk. Tegevuskava alametappides kasutatakse kokkulepitud kvaliteedinõudeid nii digiteerimiseks kui ka metaandmestiku loomiseks. Tekib uus ja suurem hulk kompetentsi digiteerimise alal, mida jagatakse nii oma kogukonna sees kui ka teiste huvirühmadega Eestis ja väljaspool. Märkimisväärselt osa parandi objektidest kirjeldatakse või kirjeldusi täiendatakse, mis tõstab infosüsteemides leiduvate andmete kvaliteeti.

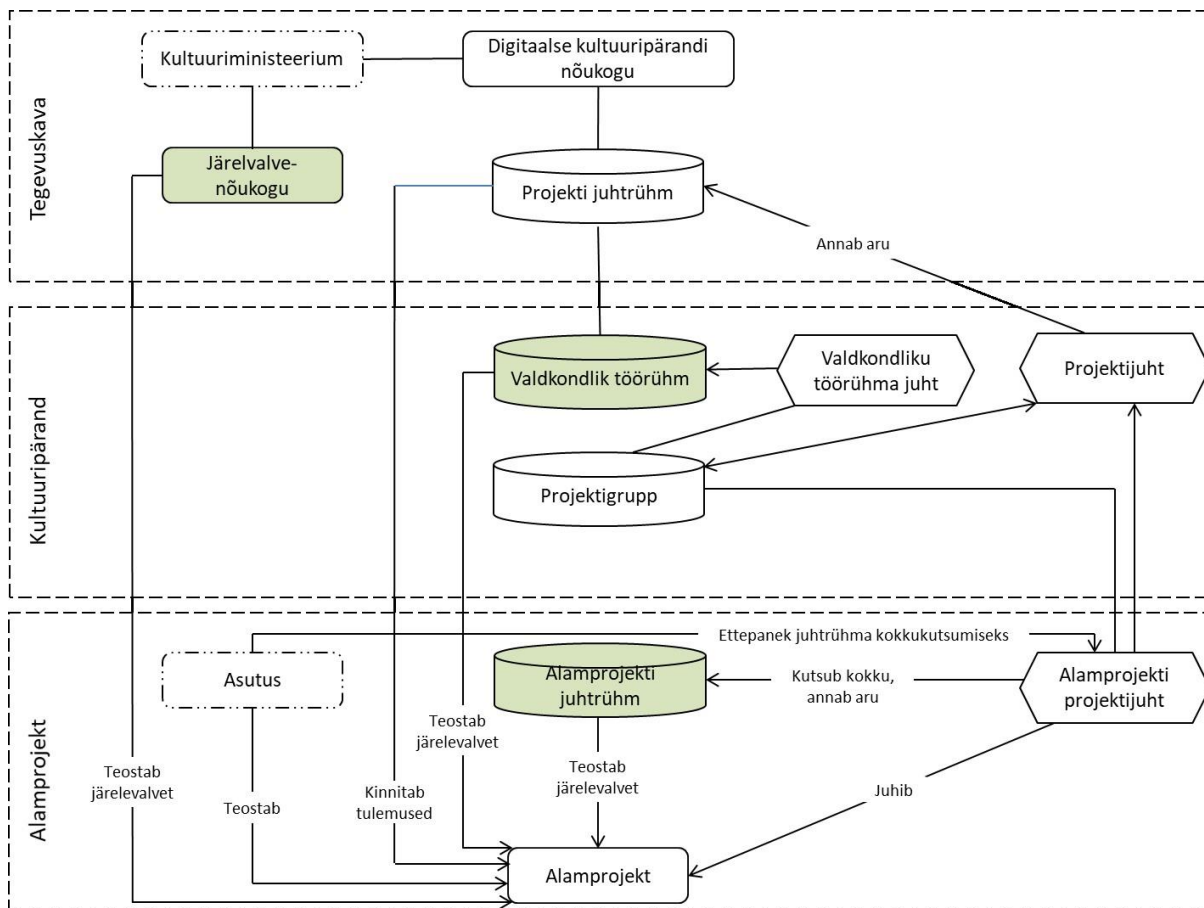
Projekti täitmise juhtimine

Tegevuskava peavastutaja on Kultuuriministeerium. Tegevuskavas kirjeldatud alamtegevused viib ellu Kultuuriministeerium koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ning ministeeriumide haldusala mäluasutuste ja nende struktuuriüksustega. Projekti alamprojektide elluviijad on:

1. Eesti Kirjandusmuuseum
2. Eesti Kunstimuuseum SA
3. Eesti Rahva Muuseum
4. Eesti Rahvusraamatukogu
5. Eesti Rahvusringhääling
6. Rahvusrhiiv
7. Tartu Ülikool
8. Kultuuriministeerium

Käesoleva projekti on algatanud kultuuriministri nõuandev kogu ehk digitaalse kultuuripärandi nõukogu (DKN), olles **määratlenud projekti prioriteetsed pärandi valdkonnad, milleks on dokumendid, trükised, fotod, esemed, kunst ja filmid**. Moodustati kuus valdkonna spetsialistide töörühma, millest igaüks keskendus konkreetsele pärandiliigile. **Töörühmad arutasid läbi pärandi digiteerimise tegevused ja esitasid valdkondlikud prioriteetid, eesmärgid ja elluviijad**. Nende alusel koostati selle tegevuskava raames elluviidav projekt.

Kultuuriministeerium nimetab projekti kui terviku juhtimiseks projekti juhi, kes vastutab projekti kui terviku tulemuste tarne eest. Hanked konkreetsete tööde teostamiseks viivad läbi alamprojektide taotlejad ehk projektide elluviijad. Elluviimiseks vajalikud alamtegevused tulemuse saavutamiseks koos eelarve ja ajaraamiga on kirjeldatud lisa 3 „Alamtegevused“. Tegevuskava lisa 4 „Eesmärgid ja mõõdikud“ on esitatud eesmärgid ja seotud mõõdikud, millesse alametappide tegevused panustavad.

Joonis 2. Tegevuskava juhtimisstruktuur

Projekti koordineerimine toimub järgnevalt.

1. Alamprojektide tase

- Alamprojektide elluviimiseks loob konkreetne asutus alamprojekti, mida juhib alamprojekti projektijuht.
- Alamprojekti projektijuht kutsub seda teostava asutuse juhi ettepanekul kokku alamprojekti juhtrühma, mis teostab järelevalvet sama kultuuripärandi digiteerimisega seotud alamprojektide käigu üle.
- Alamprojekti juhtrühm otsustab alamprojekti projektijuhi aruandekohustuse ja oma töökorralduse.

2. Kultuuripärandi tase

- Sama kultuuripärandi digiteerimisega seotud alamprojektide juhtimiseks on kokku kutsutud kuus valdkondlikku töörühma – dokumendi-, trüki-, eseme-, foto-, kunsti- ja filmipärandi töörühmad, mis teostavad järelevalvet sama kultuuripärandi digiteerimisega seotud alamprojektide käigu üle.
- Valdkondlik töörühm otsustab valdkondliku töörühma juhi aruandekohustuse ning oma töökorralduse.
- Projektijuht kutsub kokku ning juhib kõigist alamprojektide juhtrühmade juhtidest ja valdkondlike töörühmade juhtidest koosnevat projektigrupi, mille ülesandeks on:
 - tagada alamprojektide koosvõime, muu hulgas näiteks ühiste metaandmestandardite, digiteerimise standardite ning metoodikate väljatöötamise kaudu;
 - teha projekti I etapi lõpus ettepanek projekti II etapis läbiviidavate koostööprojektide sisu, ulatuse, partnerite ja elluviijate kohta;

- iii. esitada hiljemalt kuus kuud enne projekti lõppu projekti jätkusuutlikkuse tegevuskava (strateegiline vaade kultuuripärandi digiteerimisega jätkamiseks alates aastast 2023), mille sisuks on projekti tulemite säilimise, kättesaadavuse tagamise ning täiendamise kulude katmine ning tegevuste koordineerimine.

3. Projekti tase

a. Projekti juhtrühm:

- i. Kultuuriministeeriumi kultuuriväärtuste asekanstler kutsub kokku ja juhib projekti juhtrühma (DKNi baasilt), kuhu kuuluvad
 - 1) kõigi projekti elluvijate esindajad juhtkonna tasemel,
 - 2) Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindaja;
- ii. projekti juhtrühm koguneb mitte harvemini kui kord kvartalis;
- iii. igal kogunemisel esitab projektijuht aruande alamprojektide ja projekti kui terviku käigust – aruanne kinnitatakse või lükatakse tagasi;
- iv. projekti juhtrühm kinnitab kõigi alamprojektide ulatuse (sh esitab iga alamprojekti SF projektitaotluse juurde kinnituskirja), võtab vastu tulemid ning koguneb vastavalt vajadusele;
- v. kord aastas esitab projektijuht projekti juhtrühmale projekti koondaruande, juhtrühm hindab tegevuse tulemuslikkust ning uuendab vajadusel tegevuskava;
- vi. projekti juhtrühm kinnitab või lükkab tagasi projektigrupi esitatud ettepaneku projekti II etapis läbiviidavate koostööprojektide sisu, ulatuse, partnerite ja elluvijate kohta;
- vii. projekti juhtrühm kinnitab või lükkab tagasi projekti jätkusuutlikkuse tegevuskava.

Projekti tegevuste ja raha kasutamise kontrollimiseks moodustab Kultuuriministeerium kolmeliikmelise projekti **järelevalve nõukogu**, mida juhib projekti peavastutaja esindaja (finantsosakonna juhataja), struktuuritoetuse rakendusametuse (MKM) või Riigi Infosüsteemi Ameti (RIA) esindaja ning valdkonna esindaja.

Riskid ja nende maandamine

Kõikide riskide jälgija, peamine maandaja ja realiseerumise eest vastutaja on Kultuuriministeerium kui projekti omanik ja peavastutaja.

1. Tehnoloogia- või tarnijarisk

Riski sisu

Risk on eriti oluline digiteerimisega tegelevates alamprojektides. Risk realiseerub, kui digiteerimine ei õnnestu plaanitud mahus ja kvaliteedis isegi mõningase projekti eelarve või ajakava suurendamise järel. Selle põhjuseks võib olla kas tarnija suutmatuse oma kohustusi täita või tehnilised probleemid (eesmärgiks seatud maht või kvaliteet on füüsiliselt võimatu). Riski realiseerumisel satub ohtu projekti eesmärkide ning seega ka Euroopa Liidu ees võetud kohustuste täitmine. See omakorda ohustab kogu projekti rahastusskeemi. Samuti jääb osa kultuuripärandist digiteerimata.

Riski realiseerumise mõju

Alamprojekti tasemel suur, projekti tasemel väike.

Riski realiseerumise tõenäosus

Keskmine.

Riski maandamine

- Kõigis alamprojektides on eelarvesse planeeritud nii rahaline kui ka ajaline puhver, mida kontrollib projektijuht. Puhver võimaldab riski realiseerudes operatiivselt reageerida, võimaldades inertsematel juhtrühmadel otsusele jõuda.
- Projekti juhtrühma on kaasatud MKMi esindaja, kes saab operatiivselt osaleda projekti käekäigu osas tehtavates otsustes, omades õigeaegselt infot toimunu kohta. Nii on võimalik vältida väikese hulga alamprojektide probleemide eskaleerumist kogu projekti probleemiks ning hoida häid suhteid osapoolte vahel.
- Ühe alamprojektina koostavad juristid standardsed lepingud, mis selgesti (ja ühetaoliselt) sätestavad poolte kohustused ning käitumise tehnoloogilise riski ilmnemisel. Samuti sätestatakse ühtsed sätted lepingust taganemiseks.
- Mäluasutused panustavad alamprojektidesse spetsialistid, kes on suutelised tehnoloogilise riski kasvu õigeaegselt tuvastama, olles võimelised eristama objektiivseid asjaolusid ebaobjektiivsetest.

2. Mäluasutuse ebapiisav panus

Riski sisu

Risk on eriti oluline kaasamise kaudu koostööle suunatud alamprojektides, kuid eksisteerib teatud määral kindlasti kõigis alamprojektides. Risk realiseerub, kui alamprojekti eesmärkide saavutamine satub ohtu, sest mäluasutus ei panusta piisavas mahus või kvaliteedis kompetentsi. Selle põhjuseks võib olla kas kokkulepetest taganemine, objektiivsed põhjused (töötaja haigestumine vms) või esialgse töö mahu hinnangu ebatäpsuseks osutumine. Riski loetakse realiseerunuks, kui projektijuhil ei õnnestu probleemi alamprojekti tasemel ka juhtrühma kaasates lahendada.

Riski realiseerimise mõju

Alamprojekti tasemel suur, projekti tasemel väike (digiteerimisprojektid) kuni keskmine (koostöö- ja taristu-projektid). *Riski realiseerimise tõenäosus*

Väike.

Riski maandamine

- Eksisteerib tegevuskava taseme juhtrühm, mille üheks peamiseks funktsiooniks on juhtkonna liikmete kaudu projekti elluviijate panuse tagamine. Probleemi ilmnemisel eskaleeritakse see alamprojekti tasemelt projekti tasemele.
- Mäluasutused plaanivad puhvrid oma ressursikasutusse ning on valmis katma mõningase ülekulu töötundides.
- Projektigrupi kaudu tagatakse vajadusel kompetentside jagamine kriitiliste töötajate panuse vähenemisel objektiivsetel põhjustel.

3. Juhtkonna risk

Riski sisu

Risk realiseerub, kui projekti mistahes taseme juhtorganid ei suuda jõuda vajalike otsusteni, saavutada töörahu, kvoorumit saavutades kokku tulla või osutuvad muul moel töövõimetuks, takistades seeläbi projekti eesmärkide saavutamist või projekti reglemendi täitmist rahastustingimusi täitval määral. See võib viia projekti rahastuse katkemiseni või üksikute projektide ebaõnnestumiseni sõltumata alamprojektide seisukorrast ja nendega seotud osapoolte heast tahtest. Riski realiseerumise põhjuseks võib olla nii osapoolte suur hulk, projekti keerukus kui ka vastuolulised strateegilised või taktikalised huvid.

Riski realiseerimise mõju

Alamprojekti tasemel suur, projekti tasemel suur.

Riski realiseerimise tõenäosus

Keskmine.

Riski maandamine

- Projekti kulgemist jälgib juhtrühm, kes koguneb regulaarselt (vähemalt kord kvartalis) ja jälgib operatiivselt nii projekti kui terviku kui ka alamprojektide kulgu.
- Projekti juhtrühmas osaleb MKMi esindaja, kes on infoväljas ja jälgib kokku lepitud juhtimisstruktuuri toimimist projekti finantseerimise aspektist.
- Kultuuriministeeriumi poolt teostab projekti koostöö toimimise üle järelevalvet (ja vajadusel sekkub) finantsosakonna juhataja.

4. Tulemuste sobilikkuse risk

Riski sisu

Risk realiseerub, kui kas üksikute alamprojektide või projekti kui terviku tulemid ei vasta sihtrühmade ootustele. Selle läbi satub ohtu projekti eesmärkide täitmine ning seeläbi Euroopa Liidu ees võetud kohustuste täitmine. Riski realiseerumise põhjuseks võivad olla nii üksikute alamprojektide kas objektiivne või subjektiivne võimetus eesmärgi saavutada kui ka alamprojektide puudulikust koosvõimest tulenev oht projekti eesmärkidele. Risk loetakse realiseerunuks, kui projekti mõni alamtegevus lõpeb ilma rahuldavat tulemust saavutamata. Eriti ohtlik on taristu-projektide ebaõnnestumine: tekib oht, et digiteerimise projektidega minnakse vajalikku baasi omamata edasi ning tulemused ei ole koosvõimeliselt kasutatavad.

Riski realiseerumise mõju

Alamprojekti tasemel pole, projekti tasemel suur.

Riski realiseerumise tõenäosus

Väike.

Riski maandamine

- Alamprojektide kõik tulemused kinnitab projekti juhtrühm. Kuni tulemust ei kinnitata, ei saa projekti edukalt lõppenuks lugeda ning võib realiseeruda „Tehnoloogia- või tarnijarisk“.
- Projektijuht hoiab sidet nii projekti kui ka alamprojekti juhtrühmadega ning eskaleerib tekkinud probleemid. Meede on eriti oluline taristu-projektide puhul, mille tulemite tarbijateks on digiteerimisega seotud alamprojektid ja mäluasutused ise.

Lisaks võivad iga konkreetse alamprojektiga olla seotud alamprojektide spetsiifilised riskid, mille maandamismehhanismid kirjeldatakse igas projektitaotluses ning kaetakse lepingutingimustes (nt a) riigihanke tingimuste kohaselt peavad pakkujad esitama koos pakkumusega tehnilise proovitöö, mis tõestab, et kasutatav tehnoloogia võimaldab soovitud kvaliteediga kaadrid digiteerida; b) võimalusel kasutada mitmeetapilist riigihanget, kus hankija esindaja saab proovitöö teostamise juures olla; c) digiteerimisteenuse eest tasutakse ainult üleantud ja tehniliselt kontrollitud digiteeritud failide alusel).

Juurutustegevused

Projekti peavastutajal ja taotlejal alamprojektide raames on struktuuriüksused ja personal, kes igapäevaselt tegelevad teenuste, toodete ja uudiste kommunikatsiooniga.

Projekti käivitumisel luuakse vahendid ja keskkonnad (nt sotsiaalmeedia) projekti kulgemise jälgimiseks. Alamtegevuste elluviijad annavad sihtrühmadele infot sotsiaalmeedia ja asutuse koduleheküljel alamprojekti käivitumisest, digiteeritavast materjalist ning sellest, millises tempos muutub digiteeritud materjal kättesaadavaks. Teenuste portaalides (digiteeritud materjali avaldamise portaalid, peamiselt MuIS) luuakse rubriike, et anda ülevaade näiteks projekti käigus valminud objektide arvust ja olulistest kollektsioonidest. Projekti käivitumisel esinevad projekti elluviijad ka meedias. Projekti alamprojektide tulemusi tutvustatakse eri valdkondade sihtrühmadele konverentsidel, seminaridel ja infopäevadel.

Projekti II etapis viiakse läbi vähemalt viis koostööprojekti, näiteks hariduse, teaduse, loomemajanduse, turismi- või meediavaldkonnas, mille sisu ja eesmärk on valdkondlike äriteenuste loomine. Konkreetsed koostööprojektid, sealhulgas koostööprojektide täpne sisu, ulatus, partnerid ja elluviijad, lepitakse kokku hiljemalt projekti I etapi lõpuks ning vastavate kokkulepete saavutamine on eelduseks projekti II etapiga jätkamiseks.

Projekti maksumus ja teostamise ajakava

Tegevuskava realiseerimise kogumaksumus on 9,13 miljonit eurot 5,5 aasta jooksul (sh I etapp 4,89 mln eurot ja II etapp 4,24 mln eurot), millest projekti teostamiseks vajalik riigieelarve vahendite summa on 0,88 miljonit eurot (sh I etapp 0,43 mln eurot ja II etapp 0,45 mln eurot) ja **EL SF investeeringuvajadus on 8,25 miljonit eurot** (sh I etapp 4,45 mln eurot ja II etapp 3,80 mln eurot).

Projektil on **25 alamtegevust** ehk alamprojekti.

Projekt on jaotatud kaheks etapiks. Tegevuskava koostamisel eeldati, et I etapi projektid lõpevad 2020. aasta I poolaastal, mil antakse hinnang eesmärkide (sh lisas 4 „Eesmärgid ja mõõdikud“ kirjeldatud sihttasemetel) saavutamisele ja saavutatakse kokkulepped II etapis läbiviidavate koostööprojektide sisu, ulatuse, partnerite ja elluviijate osas, mis on II etapi alustamise eelduseks. 2019. aasta maiks on selge, et enamus digiteerimise projekte on algsest ajakavast maas ja liiguvad erineva tempoga ning 2020. aasta I poolaasta lõpuks on mitmed projektid alles poole peal. Seega 2020. aasta lõpus antakse hinnang projekti I etapi hetkeseisule ja saavutatud tulemustele. I etapi edukust digiteerimise valdkondade lõikes hinnatakse vastavalt I etapi alamprojekti lõppemisel ja otsustatakse II etapiga alustamise võimalused.

Detailne ülevaade projekti maksumusest ja teostamise ajakavast alamtegevuste kaupa on esitatud lisas 3 „Alamtegevused“.

Lisad

Lisa 1. Massdigiteerimisel saavutatav ressursisääst – kalkulatsiooni alus

Lisa 2. Massdigiteerimisel saavutatav ressursisääst – kalkulatsioon

Lisa 3. Alamtegevused

Lisa 4. Eesmärgid ja mõõdikud